

SLOVENSKI vestnik

Letnik XXIV.

Celovec, petek, 23. maj 1969

Štev. 20 (1404)

Slovenija se zavzema za razširitev sodelovanja s sosednjimi deželami

V Ljubljani je bilo konec minulega tedna posvetovanje s predsedniki obmejnih občin, na katerem so razpravljali o pobudah gospodarskih, političnih in drugih organizacij za razširitev in nadaljnji razvoj sodelovanja z mejnimi deželami Avstrije in Italije. Posvetovanje je vodil član izvršnega sveta Slovenije Bojan Lubej. Udeleženci posvetovanja so predvsem ugotovili, da so dosedanja meddržavni sporazumi, ki urejajo maloobmejno blagovno menjavo, maloobmejni osebni promet, mejni planinski turizem in drugi, omogočili uspešno in koristno sodelovanje s sosednjimi deželami. Nagel razvoj gospodarstva in turizma pa narekuje še tesnejše medsebojno povezovanje ter ustrezno dopolnitev že obstoječih sporazumov.

V gospodarskem sodelovanju in blagovni menjavi med Slovenijo in sosednjimi deželami igrajo zelo pomembni vlogi tržaški in goriški sporazum. Splošno mnenje pa je, da bi z boljšo realizacijo in s povečanjem blagovnih list lahko še bolj izkoristili možnosti, ki jih oba sporazuma dajeta za medsebojno sodelovanje. Menijo tudi, da bi kazalo dopolniti goriški sporazum z brezcarinskimi listami, kot jih vsebuje tržaški sporazum, kar bi bilo predvsem v interesu obmejnega gospodarstva goriške pokrajine. Na posvetovanju pa so tudi podprli predlog predsednikov občin, ki so se zavzemali za sklenitev posebnega sporazuma o obmejni blagovni menjavi z Avstrijo po zgledu goriškega in tržaškega sporazuma, prav tako pa tudi za sklenitev posebnega sejemskega sporazuma z Gradiščansko.

Velik del posvetovanja je bil posvečen maloobmejnemu osebnemu prometu, pri čemer so se zavzeli predvsem za odpiranje novih obmejnih prehodov. Obmejno prebivalstvo se namreč že nekaj let poteguje za nekatere izboljšave sporazuma o maloobmejnem osebnem prometu, kot je razširitev sporazuma na nekatera nadaljnja naselja ob italijanski in avstr. meji ter ukinitve omejitve števila potovanj z maloobmejnimi propustnicami. Avtobusna podjetja pa so predlagala uvedbo nekaterih novih avtobusnih zvez.

S sklenitvijo sporazuma o alpskem turizmu z Avstrijo so se odprle tudi nove možnosti za sodelovanje med slovenskimi in avstrijskimi planinskimi društvi in planinci. Menijo, da bi kazalo sedanji sporazum še razširiti, kontrolno na gorskih mejnih prehodih pa poenostaviti.

V zvezi z vsemi temi pobudami so na posvetovanju tudi ugotovili, da bi bile potrebne v delu stalnih mešanih komisij za izvajanje sporazumov o maloobmejnem prometu, določene spremembe in izpopolnitve. Te komisije bi naj razpravljale o vseh problemih, ki zadevajo obmejno sodelovanje, vključevale pa naj bi tudi predstavnike obmejnih občin.

Zadnji poskus pred pristankom na Luni

Od nedelje dalje so trije hrabri astronauti spet na poti proti Luni. Z ameriško vesoljsko ladjo „Apollo 10“ bodo ameriški vesoljci Thomas Stafford, John Young in Eugen Cernan po načrtu v osmih dneh poleteli do Lune in nazaj. Dva od vesoljcev se bosta s posebno lunino ladjo, imenovano „Vohljač“ spustila 15 km nad površino Lune, natančno preiskala kraj prihodnjega pristanka na Luni in se spet vrnila v vesoljsko ladjo.

To je v najbolj skopih obrisih načrt sedanjega poleta „Apolla 10“. Ali ga bo mogoče v celoti izvesti pa je odvisno od neštetihih komponent in neznank, ki pri takšnem poletu nastopajo kljub orjaškemu napredku znanosti na tem področju. Prav v tem pa je tudi vsa veličina junakov, ki zdaj že takorekoč na tekočem traku odhajajo v vesolje, pa naj bodo katerekoli narodnosti. Sedanji polet „Apolla 10“ je v bistvu predzadnja etapa v človekovem osvajanju Lune. Po načrtih bi se naj prvi človek spustil na Luno 20. julija, ko bo poletela vesoljska ladja „Apollo 11“.

Vesoljsko ladjo „Apollo 10“ so izstrelili v vesolje v nedeljo ob 17. uri in 49 minut in lahko bi dejali, da je ves svet napeto zasledoval te odločilne trenutke po televiziji. Ob 19. uri in 49 minut po Greenwichu je vesoljska ladja zapustila zemeljsko orbito in se napotila proti Luni. V tem času so morali vesoljci opraviti zamotano manevriranje s številnimi napravami, ko se je kabina „Apolla 10“ spojila z zadnjo stopnjo vesoljske rakete. Ob 23. uri in 30 minut je ladja opravila že polovico poti od Zemlje proti Luni. Po razmeroma napornem začetku, ko vesoljci le težko prenašajo ro-

pot avtomatskih naprav za vodenje rakete in tresenje ki spremlja začetek poleta, je za vesoljce nastopilo sorazmerno mirnejše obdobje potovanja. Vesoljci so izvedli razne poskusne operacije in oddajali na zemljo televizijsko oddajo v barvah, ki je nad vse uspela. Prenos je presegel vsa pričakovanja in slike so bile zelo jasne. Poročajo tudi, da so morali izvesti samo eno majhno korekturo smeri poleta, ki je trajala sedem sekund in da natančnost poleta presega polet ladje „Apollo 8“ s katero so za božič lani 20 krat obkrožili Luno.

Kdo so trije vesoljci, ki s poletom „Apolla 10“ opravljajo zadnje priprave za izkrcanje človeka na Luni in ki se bodo prvič spustili v neposredno bližino Lunine površine?

Vesoljec Thomas Stafford je star 39 let in je končal mornariško akademijo ter letalsko šolo za poskusne pilote. Doslej je letel v vesolje že dvakrat. Med poletom „Apolla 10“ je poveljnik vesoljske ladje.

Vesoljec John Young je bil, preden je postal vesoljec, prav tako letalec in je postavil že dva letalska svetovna rekorda. Rodil se je leta 1930 v San Franciscu. Je oženjen in ima dva otroke. Doslej je

S konstituiranjem zvezne skupščine in izvolitvijo zveznega izvršnega sveta se je praktično končalo obdobje volitev novih predstavniških teles v Jugoslaviji. Novo zvezno skupščino sestavlja pet zborov, za njenega predsednika pa je bil ponovno izvoljen Milentije Popović. V predsedstvu zvezne skupščine je mimo predsednika še sedem podpredsednikov in predsedniki vseh zborov. Iz Slovenije sta bila v predsedstvo izvoljena dr. Marijan Breclj kot podpredsednik zvezne skupščine in dr. Avguštin Lah kot predsednik prosvetno kulturnega zbora.

Po konstituiranju je zvezna skupščina sprejela predlog predsednika Tita in izvolila za predsednika zveznega izvršnega sveta Mitjo Ribičiča, le ta pa je kot mandator predlagal tudi listo novih članov zveznega izvršnega sveta. Novi zvezni izvršni svet šteje dvajset članov, v njem pa sta iz Slovenije mimo predsednika Mitje Ribičiča še dipl. ing.

Marko Bulc in dipl. ing. Miran Mejak.

Novi predsednik zveznega izvršnega sveta Mitja Ribičič je imel ob izvolitvi daljši govor, ki ga je imenoval programsko deklaracijo novega zveznega izvršnega sveta. V njem je orisal glavne naloge, ki čakajo izvršni svet ter stališča, ki jih

namerava izvršni svet pri svojem delu zastopati.

Spominska slika igralcev šentjakobskega gledališča po zadnji predstavi igre „Sosedov sin“ v Selah s predstavniki obeh kulturnih organizacij koroških Slovencev.

na dveh poletih preživel v vesolju kupaj 75 ur. Tokrat bo Young ostal v matični ladji, ki bo krožila okrog Lune, medtem ko se bosta njegova tovariša s posebno lunino ladjo, imenovano „Vohljač“ približala Lunini površini na 15 kilometrov.

Vesoljec Eugene Cernan je najmlajši član posadke, star 35 let.

Predsednik Jonas na obisku v Švici

Zvezni prezident Franz Jonas se je od ponedeljka do srede mudil na tridnevem državnem obisku v Švici. Predsednika Jonasa so v Švici sprejeli z vsemi državnimi častmi, velik odmev pa je njegov obisk našel tudi v švicarskih časopisih

V državnih pogovorih med predsednikoma obeh držav so poudarjali predvsem tesno povezanost obeh nevtralnih držav. Enako mnenje pa je izrazil tudi predsednik Jonas v svojem govoru ob sprejemu v Bernu, ko je med drugim dejal, da so odnosi med Avstrijo in Švico, ki jih pogojujeta geografski položaj in sličnost „politične mentalitete“ pripeljal oba naroda do duševne sorodnosti, kakršne ne občutijo Avstrijci do nobene druge dežele. Švicarski zvezni predsednik von Moos pa je zagotovil, da Švica še s posebnim zanimanjem zasleduje pot nevtralne Avstrije v Združenih narodih, ki jim Švica ne pripada.

Franz Jonas, njegova soproga in zunanji minister Waldheim, ki je bil v njegovem spremstvu, so med obiskom obiskali več švicarskih mest, ogledali pa so si tudi nekatere industrijske obrate, prav tako pa tudi Evropsko organizacijo za atomske raziskave (CERN) v Ženevi. Ob odhodu iz Švice se je Franz Jonas svojim gostiteljem prisrčno zahvalil za tople sprejem, dejal pa je tudi, da se je avstrijsko švicarsko prijateljstvo poglobilo prav v najtežjih časih. Njegova želja je, da bi se to prijateljstvo nadaljevalo tudi v prihodnje in da bi ne prispevalo samo k miru med obema državama, ampak k miru v Evropi sploh.

Mitja Ribičič predsednik jugoslovanske vlade

namerava izvršni svet pri svojem delu zastopati.

Glede jugoslovanske notranje politike je Mitja Ribičič poudaril predvsem nujnost dolgoročne gospodarske politike in doslednega izvajanja gospodarske reforme. Napovedal je tudi revizijo celotne zvezne zakonodaje, s katero je treba prilagoditi funkcije federacije samoupravnomu sistemu in večjim pravicam ter odgovornostim posameznih republik.

V zvezi z jugoslovansko zunanjo politiko pa je Mitja Ribičič omenil kot njeno glavno nalogo predvsem zagotovitev pogojev za svoboden razvoj Jugoslavije. Zvezni izvršni svet se bo še naprej zavzemal za poglobljanje gospodarskega, političnega, kulturnega in drugega sodelovanja s sosednimi in drugimi evropskimi in izvenevropskimi državami, ne glede na njihovo velikost, družbeno ureditev in njihovo zunanjepolitično orientacijo. Osnovne in elementarne predpostavke tega sodelovanja so bile in ostanejo: enakopravnost in spoštovanje neodvisnosti, suverenost in teritorialna nedotakljivost, kakor tudi nevmesavanje v notranje zadeve drugih. Jugoslavija ostaja odprta dežela za enakopravno sodelovanje, zaprta pa za vsako vmesavanje od zunaj.

Sedanji položaj v svetu — Mitja Ribičič je pri tem mislil predvsem na razne poskuse ogrožanja neodvisnosti številnih dežel in na prizadevanje, da se neodvisne države vključijo v interesne sfere velikih sil — nalaga Jugoslaviji, da se skupaj z drugimi državami zavzema za nadaljnjo aktivizacijo politike neuvrščenosti.

Ob koncu svojega govora je Mitja Ribičič tudi obljubil, da bo zvezni izvršni svet še posebej podpiral čedalje večje nastopanje gospodarskih organizacij v tujini, potrebe delavcev v tujini, gospodarskih izseljencev ter nacionalnih manjšin v drugih državah.

Obrtništvo in njegove skrbi

Problemi, pred katere postavlja rast industrijske družbe vse družbene sloje, so težki in postajajo čedalje težji. Čim dalj jih omalovažujemo in čim dalj mislimo, da se jim bomo lahko izognili, tem težji postajajo. Vsakdo, ki o rasti industrijske družbe razmišlja, čuti, da z metodami preteklosti, to je z metodami medvojnih let in prvih desetletij po drugi svetovni vojni, nastajajočih problemov gospodarstva ne moremo več reševati. Kakor prodira to spoznanje v industriji in v kmetijstvu, tako prodira tudi v vrstah organizacij delojemalcev in v krogih obrtništva, čeprav slednji še vedno strogo vztrajajo na gospodarskih zakonitostih preteklosti.

S tem v zvezi je zanimivo prislunili stališču prezidenta Koroške zbornice obrtnega gospodarstva, dipl. ing. Pfrimerju, ki ga je k omenjeni problematiki razvil v svojem govoru pred občnim zborom zbornice obrtnega gospodarstva v sredo minulega tedna.

Mednarodni kmetijski sejem v Novem Sadu

V začetku tega tedna je bil zaključen 36. mednarodni kmetijski sejem v Novem Sadu, na katerem je letos sodelovalo več kot 1300 proizvajalcev, od teh preko 300 iz 24 držav Evrope, Amerike, Azije in Afrike. Razstavljalci so prikazali najnovejše proizvode, ki so potrebni v kmetijski proizvodnji in živilski industriji, od priprav za obdelavo zemlje do končnih izdelkov, namenjenih človeški prehrani.

Jugoslovanska kmetijska območja so zastopali: kmetijsko industrijski kombinat, posestva, zadruga, poslovna združenja, kakor tudi celotna industrija kmetijskih strojev in opreme. Razen tega so na sejmu sodelovali najpomembnejši predstavniki živilske in kemične industrije, proizvajalci embalaže, rejci živine in drugi.

Razstavljeni predmeti domačih in tujih razstavljalcev so obsegali širok sortiment najrazličnejših izdelkov, med katerimi so prevladovali kmetijski stroji in oprema, namenjena velikim družbenim kakor tudi individualnim kmetijskim proizvajalcem. Posebni paviljoni so bili namenjeni živilski industriji, kombinatom, kemični industriji, vinarstvu, klavnični industriji in embalaži.

Med razstavljenimi eksponati je bila vrsta takih, ki so se prvič pojavili na sejmu. Tako n. pr. specialni avtomatski nakladalec najnovejšega tipa, črpalka za podzemne vode, dieselski generator, melioracijski in gozdni stroji velikih zmogljivosti, hitri odkrivalec vlage, avtomatski stroj za lupljenje hrušk, kompletna linija za mlinsko proizvodnjo, elektrotehnični izdelki, kompleten inženiring za klavnice in proizvodnjo topljenega sira i. dr.

Ko poskušamo fiksirati položaj gospodarstva v njegovem sedanjem razvoju — je poudaril — vidimo, da je ta poizkus izredno težak, kajti na številnih področjih so stvari v polnem teku. Stojimo pred problemom mednarodne uskladitve vrednosti denarja, stojimo sredi procesa preusmeritve in prilagoditve gospodarstva na nove stvarnosti trga, stojimo pa tudi pred potrebo, da mora vsak podjetnik posvetiti svojo glavno pozornost kvaliteti svoje proizvodnje in svojih uslug.

Ko je naštel te osnovne značilnosti gospodarstva je prezident Pfrimer dejal, da njihove eksistence ni mogoče osporavati, da pa so glede konsekvenc, ki so z njimi povezane, mnenja še vedno deljena. Na strani podjetništva stoji v ospredju vprašanje, kako bo temu rasantnemu razvoju lahko sledilo na področju financiranja potrebnih ukrepov, kako bo prišlo do kapitala, ki je potreben za raznovrstne preusmeritve in kako bo preprečilo s tem razvojem povezano naraščanje stroškov?

S strani države ni mogoče pričakovati potrebnih neposrednih injekcij, ker njene naloge in obveznosti na drugih področjih naraščajo in ker mora spričo tega iskati kritje v večanju dajatev in v nalaganju novih. To pa hromi kupno moč množic, ki je na drugi

strani najpomembnejše gibalo konjunktura gospodarstva, obrtništva pa še posebej. V svoji nadaljnji razpravi je prezident zbornice obrtnega gospodarstva načel tudi vprašanje postopnega skrajšanja delovnega tedna, pri čemer je opozoril na nevarnost, da bo vprašanje sprožilo zvišanje proizvodnih stroškov in cen. Delež podjetništva na narodnem dohodku nazaduje. Leta 1950 je znašal še 45 odstotkov, lani pa le še 32. Istočasno je delež mezd in plač narasel od 55 na 68 odstotkov. Obrtništvo spričo tega čedalje težje ujame podražitve s svojim deležem na narodnem dohodku.

Nazadujoči delež obrtništva na narodnem dohodku postavlja v ospredje vprašanje zagotovitve kapitala, ki je potreben za razne preusmeritve. Potrebe po takem kapitalu naraščajo. Vsako podjetje pa ni sposobno, da bi za kritje teh potreb najelo kredite. Zato stoji obrtništvo pred dvakrat težjo nalogo: proizvodna sredstva postajajo vedno dražja, oskrba s kapitalom pa vedno težja. Na drugi strani pa zahteva uvedba modernih proizvodnih sredstev čedalje večjo kvalifikacijo dela, se pravi čedalje boljše strok. kvalifikacijo podjetnikov in njihovih delojemalcev. S tem pa je povezana tudi zahteva po vedno boljšem plačilu dela. V takem razvoju — je prezident Pfrimer zaključil to poglavje svojega govora — bo čedalje bolj potrebno, da pride do akcij, ki bodo v stanju, da okrepijo jedro našega gospodarstva. To pa je slej ko prej obrtno gospodarstvo, ki je proti krizam najbolj odporno. Obrtno gospodarstvo je tudi najbolj elastično in se danim pogojem najlažje prilagodi, ker sta podjetnik in njegov delojemalec z njim osebno najbolj povezana.

EGS išče ravnotežje na agrarnih tržiščih

Znani strokovnjak za agrarna vprašanja Evropske gospodarske skupnosti (EGS) dr. Krohn je postavil zelo zanimive zahteve, s pomočjo katerih bi po njegovem prepričanju bilo mogoče vzpostaviti ravnotežje na evropskih agrarnih tržiščih.

Veliko skrb povzroča agararnim politikom EGS razvoj trga z mlečnimi proizvodi. Presežki mleka, ki znašajo skoro 5 milijonov ton na leto, so privedli do ogromnih zalog mlečnih proizvodov. Trenutno je v državah EGS zamrznjenih nad 300.000 ton masla in 220.000 ton posnetega mleka v prahu.

Da bi proizvodnjo mleka in mlečnih izdelkov uskladili s potrošnjo, predlaga dr. Krohn naslednje ukrepe:

■ Znižanje potrošniške cene masla za 30 odstotkov in zmanjšanje intervencijske cene za okroglo 16,30 šil.

■ Da bi se obdržala ustreza proizvodna cena mleka, bi bilo treba povišati intervencijsko ceno za posneto mleko v prahu ter doklade za pokrmijeno posneto mleko.

■ Priznanje premije v višini 7.800 šilingov za zaklano kravo, kar naj bi vplivalo na zmanjšanje staleža krav molznic. Ta akcija naj bi bila omejena na leta 1969 in 1970.

■ Izplačilo premij za pitanje v višini 260 šilingov za vsakih 100 kg žive teže, pri čemer zaklane živali ne bi smele biti starejše od 18 mesecev in bi morale tehtati vsaj 450 kilogramov.

Po mnenju dr. Krohna bi bili ti ukrepi v stanju, da privedejo do zmanjšanja števila krav molznic v državah EGS za 500.000 komadov, ali za 2,5 odst. Ta akcija, ki bi stala okroglo 2,6 milijarde šilingov, bi v končnem efektu zmanjšala proizvodnjo masla za 60.000 ton.

POŠIROKEM SVETU

MADRID. — V neki madridski cerkvi so ob udeležbi kakih 200 ljudi organizirali mašo zadušnico ob 24-letnici Hitlerjeve smrti. Spomnili so se tudi „tistih, ki so skupaj z njim padli v obrambi zahodne civilizacije...“ Ko so prišli iz cerkve, so nacisti in njihovi somišljeniki vzklikali Hitlerju in prepevali falangistično himno.

BUDIMPEŠTA. — Uradno je bilo sporočeno, da bo predsednik madžarske vlade Jenő Fock 27. maja odpotoval na Dunaj in tako vrnil lanski obisk zveznega kanclerja Klausea na Madžarskem. Fock bi moral priti v Avstrijo že lani, vendar so češkoslovaški dogodki obisk preložili.

BERKELEY. — V kalifornijskem mestu Berkely je prišlo do hudega spopada med policijo in študenti. 500 policajev se je štiri ure prepevalo s kakšnimi 2000 študenti. Policija je uporabljala solzilne bombe in posebne pištole s šibrami. Okrog 60 ljudi je bilo ranjenih, 47 pa so jih zaprli, med njimi tudi nekaj mladoletnikov.

STOCKHOLM. — Mednarodne konference za hitro pomoč Vietnamu, ki je bila v Stockholmu, se je udeležilo nad 200 predstavnikov mirovnih organizacij iz 53 držav. Jugoslovansko delegacijo je vodila Vida Tomšič. Konferenca je izrazila popolno podporo predlogu, ki ga je izdelalo v obliki 10 točk vodstvo južnovietnamskega osvobodilnega gibanja. Na zasedanju so podprli tudi zahtevo po brezpogojnem umiku ameriških čet iz Vietnamu.

CAPE KENNEDY. — Ameriški znanstvenik za vesoljske raziskave Werner von Braun je ob pristanku dveh sovjetskih avtomatičnih vesoljskih ladij na Veneri izjavil, da je na dlani, da Sovjetska zveza vodi pred ZDA v raziskovanju planetov.

RIM. — Papež Pavel VI. je pred nedavnim odpravil trideset svetnikov. V novi izdaji liturgičnega koledarja med drugimi ni več imen: Margarita, Kristofor, Suzana, Cecilija, Katarina in Barbara. Njihovo čaščenje je sicer „krajevno dovoljeno“, vendar ne veljajo več za svetnike, ki bi jih častila vsa cerkev. Tudi na novo zgrajene cerkve ne smejo več nositi njihovih imen. Odpravo tridesetih svetnikov so v Rimu utemeljili s tem, da sploh nikoli niso živeli ali da nikoli niso storili dejanj, ki jim jih pripisujejo.

NEW YORK. — Od leta 1952, odkar je turistom dovoljen ogled palače Organizacije združenih narodov, je število obiskovalcev že presegllo 16 milijonov. Po hodnikih in konferenčnih dvoranah se sprehodi vsak dan nad 7000 obiskovalcev. V eni uri, kolikor se smejo zadržati v palači, se obiskovalci seznanijo z zgodovino in sestavo OZN.

ATENE. — Posebno vojaško sodišče v Atenah je obsodilo Grigorisa Farakosa, člana politburoja KP Grčije na dosmrtno ječo, književnika Georgiosa Moraitisa pa na dvajset let ječe. Obsojenih je bilo še nekaj ljudi, vsak na več kot deset let zapora, ker so pripravljali odpor proti režimu.

MOSKVA. — Poveljnik sovjetskih letalskih sil maršal Kutahov je v listu „Krasnaja zvezda“ zapisal, da so vsi rodovi sovjetskih oboroženih sil opremljeni z raketno-jedrskim orožjem, s popolno elektroniko in drugo najnovejšo tehniko.

iz drugih časopisov:

Univ.-Prof. DDr. Anton Hilckman (Mainz a. R.):

Nationale Minderheiten - ein gesamteuropäisches Anliegen

V aprilski številki oficielnega časopisa Avstrijske lige za človečanske pravice „Das Menschenrecht“ je bil pod gornjim naslovom priobčen članek, ki ga bomo v nadaljevanjih ponatisnili.

Das Minoritätenproblem gehört ohne Frage zu den Kernproblemen Europas; man übertreibt nicht, wenn man sagt: ohne eine alle Beteiligten befriedigende Lösung kann es nie eine echte europäische Integration geben! Die folgenden Ausführungen sind auf die nationalen Minoritäten beschränkt, denn religiöse und andere Minderheiten gehen vielfach von andersartigen Voraussetzungen aus.

Nationale Minoritäten gab es wohl schon immer in Europa; in früheren Zeiten noch mehr als heute. Die Existenz von Minoritäten bedeutet jedoch nicht ohne weiteres bereits ein „Minoritätenproblem“. Ein solches besteht nur, bzw. stets dann, wenn eine Minorität durch ihre Zugehörigkeit zu einem Staat anderer Sprache der Gefahr aus-

gesetzt ist, ihr eigenes Wesen, ihre Sprache oder ihre kulturelle Eigenart zu verlieren, das heißt sprachlich und kulturell von der anderssprachigen Mehrheit resorbiert zu werden. Es ist leicht einzusehen, daß die Gefahr sprachlicher und kultureller Assimilation in der Gegenwart unendlich größer ist als in früheren Jahrhunderten. Einmal infolge der ganz allgemein in nivalierender Richtung wirkenden Tendenzen des Massenzeitalters und sodann wegen der vervielfältigten Beeinflussungsmöglichkeiten der Gegenwart (allgemeine Schulen, Presse, Kino, Radio usw.), die oft ganz bewußt als Kampfmittel gegen Minderheiten eingesetzt werden. Letztere können aber auch schon durch bloße Nichtbeachtung bis in ihre Existenz gefährdet werden.

Unter den nationalen Minderheiten in Europa sind grundsätzlich zwei Gruppen zu unterscheiden:

1. solche, die Teile eines Volkstums sind (und sich auch als solche fühlen), das anderswo einen eigenen nationalen Staat besitzt, so daß sich also bei diesen Gruppen Volkstumszugehörigkeitsgefühl und Staatsangehörigkeit nicht decken; 2. solche, denen die Geschichte eine Eigenstaatlichkeit überhaupt versagte oder wieder nahm, d. h. also Volksgruppen, die heute nur als Minderheiten in einem Staat (oder, wie z. B. im Fall der Basken, in mehreren Staaten) mit anderssprachiger Mehrheit existieren.

Man wird generell sagen müssen, daß völkische Minderheiten der letzteren Art noch viel mehr der Gefahr der Absorption ausgesetzt sind als die ersteren, die sich durchwegs kulturell an ihre großen „Muttervolkstümer“ anlehnen können und an diesen oft genug auch eine politische Stütze finden.

Eine Sonderstellung nimmt die Schweiz ein, die vier verschieden-

sprachige Volksgruppen umfaßt, diesen aber prinzipiell volle Gleichberechtigung zugesteht, so daß es hier also, zum mindesten im staatsrechtlichen Sinn, keine „Minderheiten“ gibt.

Wieder anders liegen die Verhältnisse bei jenen Gruppen, die zwar sprachlich ganz eindeutig dem Staatsvolke eines anderen Staates näher verwandt sind als dem ihres eigenen, bei denen jedoch das Staatsbewußtsein vor der Sprachverwandtschaft rangiert (z. B. die Galicier auf der Iberischen Halbinsel, die sprachlich den Portugiesen sehr viel näher stehen als den Spaniern — man kann das Gallego als einen portug. Dialekt betrachten — sich aber politisch durchaus als Spanier fühlen, ganz im Gegensatz etwa zu den Katalanen, deren Eigensprachlichkeit mit einem sehr betonten eigenen Kulturbewußtsein und einem betonten Widerstand gegen das kastilisch geführte Gesamtspanien einhergeht.)

Da sich in Europa politische Grenzen und Volkstumsgrenzen bei weitem nicht immer decken, sind wir sehr reichlich mit Minderheiten und ihren Problemen gesegnet. Die

Friedensschlüsse nach dem Ersten Weltkrieg beseitigten zwar einen Teil derselben (z. B. Polen), schufen aber dafür andere neu (z. B. Südtirol oder die ungarischen Minderheiten in Rumänien, Jugoslawien und der Tschechoslowakei).

Die Beurteilung der Minoritätenprobleme in Europa war und ist höchst unterschiedlich. Um die Volksgruppen, die von ihrem „Mutterlande“ losgelöst sind, kümmert sich im allgemeinen dieses „Mutterland“ in angelegentlicher Weise (z. B. das Verhältnis Österreichs zu Südtirol oder Dänemarks zu Südschleswig). Die Sorgen dieser Minderheitsgruppen sind Sorgen des Gesamtvolkes, als dessen integrierende Teile sich auch diese Minderheiten empfinden. Das Selbstbewußtsein und der Selbsthaltungstrieb solcher Gruppen findet stets und doch fast stets einen Rückhalt in dem Volkstum des „Mutterlandes“.

Die Assimilation einer Minderheit an das Staatsvolk und der Übergang zu dessen Sprache bringt zwar mit der Minorität auch das betreffende Minderheitsproblem zum

Janko Messner

Badgasteinski protokoli

(Nadaljevanje iz zadnje številke)

In slišim šolsko oblast 'für Sie ist keine Stelle frei', leto za letom...

In se pogrezam vase in zdihujem s pesnikom 'O domovina, ti si kakor vlačuga', in pojem s koroškim vižarjem '... kakor kamen na cesti' in lovim inštrukcije, pa ne vem kako, kako bi ga držal lepo v sredi med nezadostno in zadostno, da mi ne bi izfrčal — pankrt bogati, saj ima njegov oče tri sto postelj v Porečah, jaz pa otroke brez čevljev, ko pa ti je tako strašansko nepreračunljiv, tako usodno raztresen... no, ga pa je le položil kraj leta kolega v latinščini, bodi zahvaljen za to dobroto, prijatelj neznani, tako bo kak krajcar tudi v počitnicah, v 'mrtni sezoni', zdaj je v šestem razredu, še dve leti do mature, še dve leti bom poštrunkal vsak mesec enkrat — to kravico...

In Bolgarka na trgu... aprila, je rekla, da bo imela že nekaj svoje zelenjave na prodaj, tedaj da mi bo dala prodajati po tri ure vsako jutro... za kosilo družini bo, zelenjava pa po vrhu, otroci se mi zde prebledi, to bo od kletnega stanovanja, vlaga in prepilji... Enajst bo že, zdaj pa koj hitro pot pod noge... v sanatorij, tam so točni s kosilom, če zamudiš deset minut, se lahko pod nosom obrišeš, hitro ti pospravijo ostanke, tudi v drugem razredu... kako dobro, da živiš človek lahko v kapitalizmu, kjer imajo še druge razrede vpeljane, zlasti v bolnicah... v mrtvašnici to ni tako važno... prijatelj leži sam v sobi... koleno, in čisto malo vročine, ravno toliko, da ga kosilo ne zanima, samo žaja ga, 'pojej vse, saj plača zavarovalnica', drugače bojo pa v kuhinji pospravili, škoda bi bilo... in prav ima, kosila so odlična in usmiljenka-strežnica vsakokrat diskretno odplahuta s komaj zaznavnim smehom na licih 'Gott segne's, Herr Doktor'... on pa 'pojej vse, saj plača zavarovalnica'... želim ti zdravja, prijatelj, vendar ne prehitro, vsaj kaka dva meseca še zdrži v postelji... Do oktobra, tedaj dobim honorar od redakcije, ne bo masten, a za branjevca bo, za dolg, pa za zdravila ženi...

Kaj da še počnem, sprašuješ... Nič in vse, svoboden ptič, svoboden za odstrel... Avliček sem kupil na upanje, majčken je in rdeč kakor velikonočna pisanka... kriptotaksi... za Klientfurter Unterwelt... polovičen tarif, zavoljo reklame in zgube časa, ko vstopajo in izstopajo, saj bi potreboval še obuvač zanj, za vstopanje, nekaj se nabere... za sproti. Shujšan da sem videti? To je od ponočevanja... od telefona o polnoči in od zmrzavanja v puheju, od čakanja... ure in ure... in od zalezovanja kifeljcev, ki vohljajo za mano, da bi končno ugotovili, čigav agent sem. 'Naš ni', 'naš tudi ne' so jim dali čmo na belem moji slovenski bratje, zdaj postajam varnostnim organom šele prav zanimiv...

Kako? Še prelata naj prosim za posredovanje pri ministrstvu? Sem ga že... Nič, vprašal me je, v katero cerkev da hodim... in v katero moji otroci... Kaj se pravi nemogoče! Dobesedno tako, v katero cerkev da hodim. Seveda jih je Jezus po cestah pobiral, pa je to bilo že kdaj... zdaj velja samo še 'Poklekni predme in me moli... Če nisi z menoj, s prelatom, si proti meni'. Da pretiravam, praviš? Kaj ne veš, da je kancler Seipel, tudi prelat, dal streljati

na delavce, ko so vpili, da nimajo dela? In Seiplu je bil naš prelat svoje dni osebni spovednik...

In vidim sebe na celovških ulicah, kako tavam zgubljen in zlomljen iz krčme v slikarjev atelje, iz ateljeja v krčmo k zapitemu dobremu Francu 'Bog Kranjca nikoli ne zapusti', iz krčme k Seplnu, ki ima samo eno nogo, srce pa celo 'schreib nur... Gesuch... Kriegsofferverband... Zuschufyrente...', od Seplna v redakcijo po petdesetak... iz redakcije v vilo pod Kreuzbergl učiti črkovanja težko vzgojilivega Rudija... in spet na ulico... in kako srečujem narodove predstavnike in tovariše-žolnike in jim z obrazov berem 'čigav agent si le? Od česa le živiš, saj imaš družino'.

In slišim, kako po ulici odmeva — votlo in pošastno — z vsakim mojim korakom 'čigav agent... čigav agent...'

In slišim prijatelja, uprtega v dvignjeno zglavje, kako modruje... Doktor psihologije je, pa se spozna na te reči: požvižgaj se na vse obrekovanje! Poslušaj, razložim ti ta pojav znanstveno... psihologija ga imenuje projekcijo — svoje lastne slabosti projiciramo v sočloveka in jih preganjamo v njem s tistim besom, ki je potreben za iztrebljanje hudiča. Ta bes namreč raste iz naše temne slutnje, da sami nimamo čiste vesti. Saj vendar veš, kako vpije bežeči tat — DRŽITE GA!

Zahvaljen, prijatelj, za znanstveno razlago, toda od spoznanj človek tudi ne nasiti družine. Za hrano in obleko je treba denarja, brez dela pa denarja ni... in kaj že zna tak profesor, če mu odvzamejo šolarje ali pa mu jih sploh ne dajo? Naj ga imajo ljudje za še tako učenega, zunaj svoje šole je prava družbena ničla, potreben podpore za onemogle... Če ni s kmetov doma. Takšen vsaj nastiljati zna in živadi polagati.

In vidim veljavnega narodnega prvaka in ga čujem, kakor da mi je šele včeraj dopovedoval 'ti si to, kar imenujejo Nemci 'EIN POLITISCHES RINDVIEH'...' In ga gledam, nagnjenega nad žganje, in se čudim... In samega sebe ne razumem, zakaj mi nisem zaupal in verjel, saj je bil vse svoje življenje ugleden politik, ki je vedel zmeraj in povsod za zlato sredino, za izhod v silo.

Pa vidim sebe, revo, kako rešujem pred njim svoj vprašljivi ugled, 'politično tele je resda tragikomična figura, ali tega pa mi ne boš oporekal, da je teletina še zmeraj laže prebavljiva kot svinjina!'

In ne razumem, zakaj si nisem moral priznati, da se narodni prvaki požvižgajo na filozofske aforizme... In sem se imel za resničnega mučenika naprednega mišljenja in sem že skoraj sladostno sprejemal brce in sunke z vseh strani in s pravo masohistično naslado pestoval svojo tegobo, trdno prepričan, da mi bo dal razvoj prav — prej ali slej...

In se vidim, kako legam k počitku duševno razcepljen in raztrgan z nedopovedljivo grenkobo v prsih — večer za večerom — k počitku, ki ga nisem 'zaslužil'... kako onemoglo si želim, da bi trajal spanec dolgo, v nedogled, da se noč nikoli več ne bi nehala — da bi spanec trajal, spanec, ki odreši, ki prinese pozabo, rahlo, neslišno na blagih perutih... (Nadaljevanje prihodnjič)

Razstava sodobnega slovenskega slikarstva v Celovcu

Prejšnjo sredo so v Celovcu odprli razstavo sodobnega slovenskega slikarstva, ki jo prireja kulturni urad mesta Celovec skupno z Galerijo 61. Razstava je v veliki dvorani gospodarskega inštituta (Wirtschaftsförderungsinstitut) in jo je ob navzočnosti jugoslovanskega generalnega konzula v Celovcu dipl. inž. Karmela Budihne, deželnega svetnika Bacherja, kulturnega referenta pri deželni vladi dr. Polleya, članov mestnega senata in številnih ljubiteljev likovne umetnosti, v zastopstvu župana Ausserwinklerja odprl podžupan dr. Hans Romauch.

Razstavo, na kateri je zastopanih šest sodobnih slovenskih slikarjev, je udeležencem otvoritve razložil umetnostni kritik in direktor Moderne galerije v Ljubljani Zoran Kržišnik in ob tem med drugim dejal, da so z veseljem sprejeli vabilo mesta Celovec, da v okviru organizacije Galerije 61 pripravijo pregledno razstavo sodobnega slovenskega slikarstva. Na prvi pogled je ta oznaka morda nekoliko prefenciozna, kajti tu gre le za trideset del

šestih avtorjev, ki so izbrani iz množice ustvarjajočih slikarjev. Kljub temu upam trditi, da tu gre za reprezentativno razstavo. Reprezentativna je zaradi njenega izbora, kvalitete in zaradi čiste profilizacije. Šest umetnikov, šest osebnosti, ki predstavljajo integralen pregled posameznih slikarskih smeri, ki v Sloveniji trenutno prevladujejo. Čeprav spadajo predstavljeni umetniki trem umetniškim generacijam, grejo kljub temu isto pot, katero lahko smatramo za avtohtono kvaliteto slovenske sodobne izrazne umetnosti. Tu lahko poudarim še to, da polovica razstavljenih umetnikov sodi v vrh slovenske grafike, zato je trditve o kvaliteti razstave tem bolj upravičena in je razstava, je zaključil svoje uvodne besede Zoran Kržišnik, tudi zaradi tega po njenem konceptu enotna.

Reprezentativna razstava, na kateri so zastopani Janez Bernik, Jože Ciuha, Andrej Jemec, Meško Kair, Gabrijel Stupica in Marko Šuštaršič, je odprta do 29. maja in priporočamo, da si jo ogledate.

Bergova galerija v Pliberku spet odprta

Znanemu slikarju Wernerju Bergu so lansko leto v Pliberku odprli stalno galerijo, ki je bila oziroma je deležna vsestranskega odobranja in velikega uspeha.

Letos stopa galerija Wernerja Berga v drugo sezono in je 11. maja bila slovesna otvoritev. Umetnik je razstavil sto slik v raznih tehnikah. Galerija je odprta vsak dan od 10. do 12. ure in od 16. do 18. ure, in sicer do 5. novembra 1969.

Mesto Pliberk je z ustanovitvijo Bergove galerije postalo svetovno znano in je zaradi nje pridobilo tudi na turistični privlačnosti, kar pomeni za Pliberk tudi gospodarsko poživitev.

Mestni svet je proglasil Wernerja Berga za častnega občana mestne občine Pliberk in mu je na nedavni slavnostni seji bila izročena častna diploma.

Razstava Cankarjevih del v Pragi

V znameniti Strahovski biblioteki v Pragi so odprli razstavo del Ivana Cankarja. Razstavljene so vse izdaje, številni rokopisi ter češki prevodi del tega slovenskega klasika.

Izmed vseh jugoslovanskih pisateljev so v Češkoslovaški največ prevajali Cankarja. Prevedli so več

kot 20 njegovih del, medtem ko je bilo več kot štiristo Cankarjevih novel in črtic objavljenih v revijah in listih. Veliko del je bilo prevedenih tudi petkrat ali šestkrat.

Razstavo sta odprla direktorica biblioteka Jaroslava Vaclavkova in direktor ljubljanske Narodne in univerzitetne knjižnice Jaro Dolar.

Verschwinden, bedeutet aber für europäische Auffassung keine Lösung des Minderheitsproblems! Es war z. B. nicht „europäisch“, sondern höchst „uneuropäisch“, als bei einer Besprechung der Minderheitenprobleme im seinerzeitigen Genfer Völkerbund von dem brasilianischen Vertreter (Mello Franco) den europäischen Minderheiten allen Ernstes der Rat gegeben wurde, doch der Einfachheit halber auf ihre Sprachen zu verzichten und die Sprache des Staatsvolkes anzunehmen. Keines der europäischen Völker dürfte sich damit abfinden, wenn seine einem anderen Staat angehörigen Volksteile ihre angestammte Sprache und Kultur verlören.

Eine besondere und vielfach recht dornenvolle Problematik liegt nun bei denjenigen Volksgruppen vor, die o h n e R ü c k h a l t an ein gleichnationales Mutterland existieren, z. B. die Basken, Rätoren und Ladiner, Aromunen (Zinzaren), Friesen, Sorben (Wenden), oder sämtliche, heute noch keltisch sprechende Volksgruppen. Selbst die I r e n, die ihren eigenen Staat besitzen, gehören hierher, da die Irisch-Sprechenden in Irland ja

selbst eine Minderheit bilden. Auch die Katalanen sind hier zu nennen, obwohl sie gewiß kein „kleines“ Volk sind.

Man stößt sehr oft auf die Ansicht, daß der Fortbestand dieser „kleinen“ staatenlosen Nationen u. Volksgruppen eine Frage von untergeordneter Bedeutung, sei, daß zum mindesten kein europäisches Interesse an der Erhaltung dieser „kleinen“ Sprachgemeinschaften bestünde. Während zum Beispiel die skandinavischen Völker manches tun, um den Lappen (Samen) ihre sprachliche und kulturelle Art zu erhalten (Schulen und Volksbildungseinrichtungen jeglicher Art) und auch bei dem Durchschnittskandinavier ein zunehmendes Gefühl dafür vorhanden ist, daß diese kleine Volksgruppe Werte besitzt, die man ihr nicht nur nicht nehmen darf, sondern die es sogar verdienen, in jeder Beziehung gepflegt zu werden, kann man in Spanien vielfach die Meinung antreffen, daß es für die Basken doch nur „vorteilhaft“ sei, wenn sie ihre „niedere“ Sprache verlören, um dafür die sehr viel höherstehende spanische Sprache einzutauschen.

Die offizielle Politik der Staa-

ten gegenüber ihren Minderheiten spiegelt die Einstellung der Volksführer, ihr Verständnis bzw. ihre Verständnislosigkeit gegenüber den Problemen der Minderheiten, wider. Aber selbst da, wo die Rechte der Minderheiten durch zwischenstaatliche Verträge anerkannt sind, gibt es immer noch Mittel genug, um der Minderheit ihr kulturelles Dasein zu erschweren. Am schlimmsten ist wiederum natürlich die Lage der „kleinen“ staatenlosen Völker, also eben der Volksgruppen, die überhaupt nicht Teile eines großen Volkes sind, sondern völlig schutzlos, nur auf sich selbst gestellt, dem problematischen Wohlwollen oder auch dem direkten Ubelwollen des Staatsvolkes gegenüberstehen.

Zwei Formen des Verhaltens der Staatsvölker gegenüber den Minderheitengruppen dürfen als die für diese allergefährlichsten und — wenn wir uns eine moralische Bewertung erlauben dürfen — vom sittlichen Standpunkt aus als die verwerflichsten bezeichnet werden. Die eine entspringt bisweilen geradezu bewußter Bosheit, die andere bornierter Verständnislosigkeit:

1. die systematisch geförderte Unterwanderung des Siedlungsgebietes einer Minorität mit dem Ziel, diese Minorität auch noch in ihrem eigenen engeren Heimatland zur Minderheit zu machen. Das typischste Beispiel dafür lieferte das faschistische Italien gegenüber Südtirol. Das Ziel war hier, durch künstliche Schaffung standortfremder Industrien und durch systematisches Hereinholen italienischer Arbeiter die Südtiroler auch in ihrem eigenen Land zahlenmäßig zu überrunden und damit rettungslos dem völkischen Untergang preiszugeben.

2. die andere Einstellung und das aus ihr resultierende Verhalten dürfen wir wohl als (bewußte oder unbewußte) Seelenvergiftung bezeichnen. Eine solche liegt vor, wenn der Minderheit von dem Staatsvolk ein Minderwertigkeitskomplex suggeriert wird mit dem Erfolg, daß diese sich ihrer eigenen Sprache und Volkskultur zu schämen beginnt. Die Prozesse derartiger „Umsprachungen“, die meist bei der oberen Gesellschaftsschicht beginnen, reichen an mehreren Stellen Europas bereits Generationen, zum Teil sogar Jahrhunderte, zurück. Oft, ja meistens sind

dabei die Renegaten und deren Nachkommen die schlimmsten Gegner der „kleinen“ Volksgruppe und ihrer Sprache. Immer ist es bereits der Anfang vom Ende, wenn eine kleine Gruppe, stat auf ihre eigene Sprache stolz zu sein und sie als kostbaren Schatz zu hüten, anfängt, sich dieser Sprache zu schämen und die Sprache des „großen“ Volkes, in dessen Staatsgebiet sie wohnt, für „vornehmer“ zu halten. Zu Unrecht wird behauptet (z. B. von gewisser Seite gegenüber der slowenischen Minderheit in Kärnten), daß hier „natürliche Prozesse“ vorlägen, die aufhalten zu wollen töricht, sinnlos und unmöglich sei. Zur Seelenvergiftung gehört es auch, wenn politische Parteien sich die schwierige Situation sprachlicher Minderheitengruppen aus parteipolitischen Erwägungen zu Nutze machen, um solche Kreise dieser Volksgruppen, die ihnen weltanschaulich oder politisch-ideologisch nahestehen, dazu zu bringen suchen, bei Plebisziten sich aus parteipolitischen usw. — Erwägungen anders zu entscheiden, als sie es nach ihrer völkischen und sprachlichen Zugehörigkeit tun müßten.

(Dalje v prihodnji številki)

Zgodovinsko gostovanje v Szentjakobskega gledališča

Ansambel Szentjakobskega gledališča v Ljubljani je v dneh od 15. do 18. maja letos bil gost obeh kulturnih organizacij koroških Slovencev, Slovenske prosvetne zveze in Krščanske kulturne zveze. V skupni organizaciji teh dveh kulturnih ustanov je ansambel Szentjakobskega gledališča gostoval na Koroškem z ljudsko igro Sosedov sin, katero je po istoimenskem romanu Jasipa Jurčiča dramatisiral in režiral Drago Pogorelec, medtem ko je delo insceniral Bojan Kapelj, ki je v igri nastopal tudi kot glavni igralec.

V teh dneh so igralci Szentjakobskega gledališča, katerega člani so sami amaterji, dali štiri predstave. Prvi dve sta bili v Škocijanu in Celovcu, drugi dve pa v Ločah in v Selah. Predstave v Škocijanu in Celovcu je organizirala Krščanska kulturna zveza, medtem ko je predstavi v Ločah in Selah priredila Slovenska prosvetna zveza.

V imenu obeh organizacij sta gostom ob njihovem prvem nastopu v Škocijanu izrekla dobrodošlico predsednika Hanzi Weiss in dr. Erik Prunč.

Predsednik Slovenske prosvetne zveze Hanzi Weiss pa je ob nastopu Szentjakobskega gledališča v Ločah v svojem pozdravnem govoru med drugim dejal, da smo Slovenci po številu majhen narod, s svojo kulturo pa se lahko merimo z vsemi velikimi narodi. Gostovanje ljubljanske Opere je to našo visoko kulturno stopnjo dokazalo. To so izredno pohvalne kritike v koroških časopisih tudi potrdile. Za nas koroške Slovence, ki živimo po meji ločeni od matičnega naroda, so kulturni stiki z matičnim narodom življenjsko važni. Slovenska prosvetna zveza je to potrebo že od vsega začetka smatrala za potrebno. Na njeno pobudo so se v prefekčnosti vrstila številna gostovanja vrhunskih ansamblov iz Slovenije na Koroškem. Današnje gostovanje Szentjakobskega gledališča iz Ljubljane je nadaljnji člen v vrsti teh gostovanj. Upravičeno pa izrazim zadovoljstvo nad tem, da ob

tem gostovanju nastopata obe kulturni organizaciji koroških Slovencev kot gostitelji.

To gostovanje je bilo dejansko velikega pomena in ga je naše ljudstvo navdušeno pozdravilo. Brez dvoma je tudi skupna organizacija prispevala k vsestranskemu uspehu, predvsem k množični udeležbi vseh predstav, ki jih je skupno obiskalo nad tisočpetsto ljubiteljev odrske umetnosti.

O kvaliteti igralskega nivoja moramo posebej poudariti, da je tu šlo izključno le za igralce amaterje, čeprav bi nekatere igralce brez pridržkov lahko uvrstili med poklicne interprete odrske umetnosti. Tu seveda ne smemo prezreti mojstrske roke režiserja Draga Pogorelca, ki mu je uspelo z ljudmi iz mesta spraviti na oder tako živo sliko kmečkega življenja. Posebno scena v gostilni bo slehernemu gledalcu ostala živo v spominu. In tudi ostale slike kot so na sejmu, v mestu pred Smrekarjevo hišo in druge so igralci z doživetim podajanjem svojih vlog zapustile gledalcem močan vtis in marsikomu zvalele tudi solze v oči.

Celotnemu ansamblu za to njihovo odlično podajanje iskreno čestitamo.

Zadnja predstava Sosedovega sina je bila v Selah in hkrati tudi slovo Szentjakobskega gledališča oziroma ansambla po njihovem štiridnevem gostovanju na Koroškem. Ob slovesu so vsi predstavniki izrazili eno željo, željo po svidenju in ponovnem srečanju na naših odrih. To željo sta v poslovnih besedah izrazila tudi oba predsednika Hanzi Weiss in dr. Erik Prunč. Predsednik SPZ je ob tej

priliki dejal, da bo tako sodelovanje tu v naprej pospeševalo kulturno prizadevanje koroških Slovencev. Zato je svoje besede zaključil v smislu Prešernove Zdravljice, s katero so nas ob pričetku vsake predstave pozdravili tudi Szentjakobski gostje, da nam ne vrag, le sosed bo mejak.

Po predstavi v Selah je sledil še družaben večer, na katerem so selski pevci zapeli gostom nekaj pesmi. Ob tej priliki je gostom spregovoril tudi selski župan in podpredsednik SPZ Herman Velik. Za gostoljubje in topel sprejem se je obe organizaciji zahvalila predsednica kolektiva Szentjakobskega gledališča Ida Marinčič.

Koča nad Arihovo pečjo

V nedeljo, 1. junija 1969 ob 11. uri, bo Slovensko planinsko društvo v Celovcu izročilo novo zgrajeno planinsko kočjo na Bleščeči planini pod Jepo svojemu namenu. Društveni odbor je sklenil, da krsti to prvo slovensko planinsko kočjo na Koroškem z imenom „Koča nad Arihovo pečjo“. Odborniki Slov. planinskega društva v Celovcu so si bili edini na svoji seji, ko so obravnavali vprašanje imena kočje, naj dobi in nosi ime iz zgodovine narodnoosvobodilnega protifašističnega boja znane Arihove peči.

Koča stoji prav nad Arihovo pečjo v višini 1060 metrov.

Arihova peč je zapisana v zgodovini naše partizanske borbe s krvavimi črkami. Po zaslugi domačega izdajalca so pod Arihovo pečjo v ranem jutru 9. februarja 1945 v globokem snegu padli, od nacističnih krogel zadeti, naslednji mladi borci in borke: Ivan Kordež-Ivan, Ivan Bohinc-Džon, Marija Zilavič-Mira, Cirila Kržišnik-Tona, Franc Bogataj-Rok, Mila Kmet-Andreja in Franja Markelj-Breda. Spomnimo se, da niti mrtvim niso dali miru in da so jih imeli osem dni razstavljeni ob cesti pri Št. Jakobu v Rožu. Pozneje, ko so že cvelele prve češnje v dolini, je pravtako v bližini Arihove peči padel partizan in politični delavec Ludvik Primožič-Milan.

Večno naj spominja ime naše planinske kočje na Bleščeči planini, Koča nad Arihovo pečjo, na te junaške planince, ki so naskakovali in se borili za stromo goro svobode in pri tem omahnili v smrt. Večna jim slava, večen jim spomin, kajti zavedamo se, da so prav ti mrtvi borci-planinci položili s svojo krvjo temelj tudi naši planinski kočji, katero bomo letos prvega junija odprli.

Koča nad Arihovo pečjo bo služila naši generaciji in še poznim rodovom kot kotiček miru, kot pribežališče utrujenih dolincev, da si v njej spočijejo od današnjega burnega časa načete živce. Tam gori ne bo slišati večnega, mozeg razjedajočega truščja tehničnega časa, tam ne bo zadušljivega zastrupljenega zraka mestnih in tovarniških dimnikov. Danes bolj kot svojčas so itake kočje potrebne, da se človek oddahne od naporenega dela pri strojih in v pisarnah, da zamenja volan s popotno palico, katera mu bo kazala pot na Bleščečo planino, polno cvetja najplemenitejše planinske flore.

Tudi zima daje našim mladim svoj beli, zdravilni čar. Na Bleščeči planini je dovolj primernega in lepega pobočja za priljubljeni smu-

V odgovor samo toliko:

Na povabilo, pa tudi iz lastnega nagiba in prepričanja „smo se podali na pot v Velenje“, nočemo pa v zvezi z Velenjem slediti na pot osebnega sramotjenja in grdega podtikavanja. To prepuščamo drugim.

čarski šport. Za tiste starejše dolince, ki ljubijo mir in uživajo v opazovanju narave, bodo bogato poplačani z živimi slikami divjadi. Okoli Koče nad Arihovo pečjo je domovanje srnjadi, belega planinskega zajca, lisice in kune ter razne pernate divjadi, kot so gozdni jerebi, kotorne, veliki petelin. Tisti, ki se bo potrudil in zapustil v spomladanskih dneh kočjo v ranem jutru, še pred svitom, bo obdarjen tudi s prešernim petjem malega petelina, ruševca, da o petju drobnih gorskih ptičkov ne govorim. Kdor se bo povzpел proti grebenu Jefe, bo nagrajen za svoj trud ko bo zagledal in lahko opazoval našega gorskega plemiča gamsa.

Bilčovs

Preteklo nedeljo smo praznovali srečno in vsem sorodnikom, prijateljem in znancom dopadljivo združitev življenjskih poti dveh mladih nadebudnih ljudi — svatbo Hance Mertel pd. Prangerjeve iz Zmotic in dr. Jožka Buch iz Bilčovsa.

„... Jožko zdravnik je, Hanca otroke uči, Jožko za zdravje telesa, Hanca za dušo skrbi. Tako pač obema jaz voščim zdravja na duši, telesu, uspešno družinsko življenje, uspehov za narod slovenski, da vsak bo od vaju koristen član naše družine, od Zile pa tja do Žvabeka pomagal ji ven, da, ven iz sive mičine!...“

je mlademu paru med veselim in radostno prekipeljavim poročnim slavjem zaželela Jožkova sestrična Evi. Njenim besedam sta se pred številnimi svati z izrazi globokega zadovoljstva ob sklenitvi njune zakonske zveze in z iskrenimi željami za njuno srečno in uspešno skupno življenjsko pot, tako v osebnem zakonskem življenju, kot tudi na področju njunega nadaljnega narodnostnega prizadevanja in doprinosu, pridružil še Hancin stric dr. Drnovšek iz Ljubljane in Jožkov baf dr. Pavle Zablatnik.

Vsi svatje so si bili edini, da sta se k skupni življenjski poti našla človeka, ki sta oba že od mladih otroških dni — kot korenine istega drevesa — črpala bogato duhovno in plemenito narodnostno hrano in da bosta v skupnem življenju poleg osebnega zadovoljstva in družinske sreče vedno imela v skrbeh tudi dobrobit našega naroda.

Vseh teh dragocenih naravnih lepot, miru in svežega zraka, nam bo zvrhan koš na razpolago, ko bomo v prihodnje gostovali v Koči nad Arihovo pečjo.

Iz te naše kočje pa bo tudi odmeval pozdrav vsem planinskim tovarišem naše dvojezične domovine in gradil trdne temelje bratskega sožitja slovenskih in avstrijskih planincev. Koča nad Arihovo pečjo naj bo spomenik oporoke tistih borcev-planincev, ki so dali svoja mlada življenja za našo lepšo bodočnost. Že živimo lepšo sedanost kot pa je bilo življenje generacij pred nami. Na nas samih pa je, da si ustvarimo še lepše čase, ko bomo v miru peli prelepe pesmi, ki govore o krasotah in bogastvu narave v gorah Pece, Obirja, Košute, Stola, Jefe in Dobrača, o naših gorah, ki večno nasmejane pozdravljajo starega brata Grossglocknerja (Veliki klek) in njegove z večnim ledom pokrite sobrate velikane.

Karl Prušnik

V to lahko tembolj verujemo, ker sta oba, tako Hanca kot Jožko, že dolga leta z vso njuno bitnostjo sodelovala v domačih prosvetnih društvih — Hanca na Brnci, Jožko pa v Bilčovsu, za kar sta od društva v znak priznanja in v zahvalo prejela dragocena spominska darila.

Iskrenim željam, ki so jih mlademu zakonskemu paru izrazili še bilčovski pevci, oktet Slovenske gimnazije ter študentski instrumentalni kvintet v besedi, pesmi in poskočnih vižah, se pridružujemo tudi mi z najtoplejšimi željami za njuno srečno in uspešno skupno življenjsko pot.

SLOVENSKO PLANINSKO DRUŠTVO

bo v nedeljo 1. junija ob 11. uri otvorilo svojo novo planinsko kočjo nad Arihovo pečjo na Bleščeči planini (pod Jepo).

Na otvoritveno slavnost vabljeni vsi ljubitelji planinstva. V nedeljo 8. junija pa bo prvo srečanje planincev treh sosednjih dežel pri kočji.

Pot na Bleščečo planino se od državne ceste med Ledenicami in hotelom „Mittagskogel“ odcepi pri kažipotu na Kopanje, nekaj sto metrov vzhodno od omenjenega hotela.

O B J A V A

Slovenski visokošolski dom Korotan sprejema prijave za prihodnje šolsko leto do konca junija. Poznejše prijave bodo upoštewane le, v kolikor bo slučajno še kaka soba prosta. Kdor želi biti sprejet, naj se prijavi čimprej na naslov: KOROTAN, Albertgasse 48, 1080 Wien.

Obiskal nas je mladinski pevski zbor „Vesna“ iz Zagorja ob Savi

Čeprav je preteklo že več kot štirinajst dni, nam je še dobro v spominu obisk mladinskega pevškega zbora „Vesna“ iz Zagorja ob Savi, ki je na povabilo štajerske deželne vlade bil na večdnevni turneji po zgornji Štajerski in je potem na povabilo Slovenske prosvetne zveze obiskal tudi Koroško.

Ob tej priliki je mladinski pevski zbor „Vesna“, ki ga vodi Rihard Beuermann, obiskal tudi Bilčovs, kjer so se srečali s pevci prosvetnega društva „Bilka“. Oba zbora sta si v pozdrav zapela nekaj pesmi.

V soboto 3. maja pa je pevski zbor „Vesna“ v Dijaškem domu Slovenskega šolskega društva v Celovcu priredil koncert za dijake Slovenske gimnazije. Pevski zbor te naše šole je mlade goste iz Zagorja pred njihovim koncertom pozdravil s pesmijo.

V imenu Slovenske mladine in mladine v Dijaškem domu je pev-

ski zbor „Vesna“ pozdravil predsednik Walter Gutovnik. Ob tej priliki je lahko pozdravil tudi jugoslovanskega vicekonzula v Celovcu Sretena Dražiča, ravnatelja Slovenske gimnazije dr. Pavla Zablatnika ter zborovodjo gimnazijskega zbora dr. Franceta Czigana.

Mladinski pevski zbor Vesna, v katerem sodelujejo pevci od šest do šestnajst let starosti nas je presenetil z izvajanjem vrhunske zborovske glasbe. Saj je imel v svojem sporedu skladbe svetovnih mojstrov kot so Mozart, Schubert, Brahms, Papandopulo, Gallus in drugi. O kvaliteti tega zbora bi morali pisati zelo obširno saj sodi med najboljše mladinske zborove v Sloveniji. Mislimo pa da je najboljši dokaz njegove visoke ravni, če navedemo, da je mladinski pevski zbor „Vesna“ bil eden izmed prvih amaterskih zborov, ki je bil odlikovan z Gallusovo plaketo.

Program je zaključila folklorna skupina iz Zagorja ob Savi, ki je zbor Vesno spremljala na turneji.

Za edinstveni kulturni užitek, ki ga nam je nudil mladinski pevski zbor „Vesna“, se jev imenu Slovenske prosvetne zveze zahvalil njen tajnik Andrej Kokot.

Prejtno sredo je predsednik Višjega deželnega sodišča na Dunaju imenoval Filipa Warascha za prisedenega tolača za slovensčino s sedežem na Dunaju.

Skrivnost dolgega življenja

Pred dolgimi stoletji se je neki učenjak, ki je s svojimi knjigami živel v samotni neke zamaknjene doline, napotil skozi svoj vrt, ki ga je negoval z vso svojo ljubeznijo. Tedaj so kot z jasnega neba stopile predenj tri prečudovito lepa dekleta v dišečih, kot dih tenkih oblaci, se predstavile kot gospodična Sliva, gospodična Granatna jablana in gospodična Breskev ter ga prosile, če se smejo v njegovem prelepem vrtu nekoliko odpočiti. Med pogovorom so mu pripovedovale o dolgem potovanju, ki jih je privedlo v tamkajšnje doline, ker so morale brezpogojno na obisk k svoji teti, ki jo morajo prositi nekaj velikega.

Učenjak je bil še v mladih letih svojega življenja. Nepričakovano in čez vse prijeten obisk v njegovem samolarskem življenju ga je prevzel do take mere, da je prelepe dame — ki so bile zares čeznaravno krasne in

na pogled zelo utrujene, saj so se skozi umirjeno ozračje, ki je ležalo nad vrtom, že opotekale kakor pijane glicinije — vztrajno prosil, naj ga zvečer spet obiščejo. Samo ob sebi se seveda razume, da bi bila tudi teta dobrodošla gostja.

Nadvse vesele zaradi prisrčnega sprejema, so device Sliva, Granatna jablana in Breskev privolile, in ni trajalo dolgo, pa se je pokazala tudi teta Veler v širokem, šumečem oblačilu. Bila je zelo srečna, ker je našla prijetno zavetišče, in je rada posegla po slaščicah, ki jih je mladi učenjak pričaral kar iz rokava. Ker jo je vino razgrelo, je teta Veler ob pozni ponočni uri hotela posnemati mlade device in zaplesati z njimi po zraku kot metulji, a je pri tem zaradi majhne nepazljivosti svoje vino razlila po pajčevinasto tenki obleki gospodične Breskve, in ta se je v trenutku razjezila, da ni več vedela, kaj dela, zakaj nežna Ikanina se je zaradi mokrote prilepila na njeno kožo, da so se v celoti pokazale oblike njenega deviškega telesa.

Prišlo je do strašanskega prepira med mladim dekletom in teto. In naenkrat — mladi učenjak ni vedel kako — so njegove gostje, ki so še pravkar plesale, izginile neznanu kam.

Žalosten je potegnil zagrinjala prek oken svojega bivališča in se odpravil spat. Toda sredi noči ga je prebudilo cingljanje, ki ga je spominjalo na glas nežnih srebrnih kraguljčkov. In glej, pred njim je stala pravljíčno lepa devica Breskev, vila roke proti nje-mu in ga prosila pomoči, češ da bo morala drugače umreti.

„Kako naj vam pomagam?“ je mladenič prestrašen panil s svojega ležišča.

„Naredi črno zastavo, na kateri naj bodo z zlato niljo izvezeni mesec in zvezde, in jo postavi na vrt, še preden se bo noč umaknila jutru in preden potegne zlobni vzhodni veter!“

Učenjak ni dolgo spraševal zakaj in kako, temveč je zbral svojo služinčad iz nočnega počitka in ji ukazal, naj takoj zgolovi tako in tako zastavo. Medtem ko so njegovi ljudje mrzlično zaposlili roke, da bi izpolnili ukaz, je premišljeval, kakšen smisel naj bi imela črna zastava, a ni našel pametnega pojasnila, pa če je še tako tuhtal.

Toda njegovega čudenja ni bilo ne konca ne kraja, ko je naslednjega jutra, potem ko je bil postavil črno zastavo na vrt, od vzhoda valeči se vihar pred njegovimi nasadi pohlevno zložil krila in zamrl v milo šušljanje v katerem se je cvelje njegovega drevja blaženo pozibavalo in ni zgubilo niti peresca, ki bi zaplesalo z vetrom po zraku.

Zvečer so se prekrasna dekleta spet oglasila pri učenjaku in mu podarila venec iz breskovega cvetja.

„Zelo smo ti hvaležne,“ je spregovorila ena izmed lepotic, „ker si našega štrca lepo potegnili za nos s pomočjo zastave, na kateri so bili uvezeni mesec in zvezde. Ko je zagledal z zvezdami pokrito nebo, je sklepal, da je na zemlji še temna noč, in je takoj zaspal. S tem si vsem trem rešil življenje, zakaj teta Veler se namreč jezi zaradi včerajšnje-ga prepira in nam v tem letu noče pomagati. Če boš jedel te cvetove in boš vsako jutro postavil na vrt zastavo, dokler ne bodo iz cvetov pognali majhni sadeži, se ne boš nikdar postaral. To je naša skromna zahvala za tvojo dobroto, da si nas rešil pred stricem Viharjem.“

Učenjak je dočakal več kot sto let in pri tem ohranil čisto mlado lice. Od takrat mnogi ljudje uživajo naribano breskovo cvetje, namočeno v vodi. To naj bi baje bilo dobro sredstvo proti srčnim težavam in naj bi pomagalo obnovljati življenjske sposobnosti.

Kitajska pripovedka

Vlado Firm

Pojočičmrli

Zum-zum-zum, se je v rosнем jutru razlegalo prek cvečočega travnika. Na trobentico je priletel čmrli debeluh. Trala-trala, je zatrobila rumena trobentica in se zamajala pod čmrlevo težo.

„Zapoj mi kaj, zapoj, čmrli debeluh,“ je prosila trobentica.

„Ne utegnem, ne utegnem, le oddahnem si, trobentica.“

„Zakaj ne utegneš, zakaj?“

„Zum, delo imam. Postavim si domek, majhen kot lonček. Z medom ga napolnim in čebele v goste povabim,“ je odgovoril čmrli.

„Oj, to bo veselo,“ se je razveselila trobentica. „Še k meni jih pripelji, pogostim vas.“

„Veš, trobentica, v gore se odpravljam. Gorsko cvelje moram oprášiti. Toliko dela me čaka, zum, zum.“

„Trala, trala, čmrli debeluh, čemu pojdeš v gore?“

„Zum, povedal sem ti že. V gore moram. Čebele in ose nočejo tja. Pravijo, da je tam mraz. Jaz pa ga že užinem!“

„Čmrli debeluh, ali rastejo trobentice tudi v gorah?“

„Zum, zum, seveda. Prav tako nežne in rumene so. Sonce že vstaja izza gora, na pot moram!“

„Trala, trala, pozdravi mi gorske sestrice, oj, čmrli debeluh!“

Odletel je čmrli, trobentica pa je na široko odprla svoj zlato rumeni cvet zgodnjemu obiskovalcu metulju belinu.

Veverica - pekarica

Tam v daljavi,
tam v goščavi,
tam so lešniki doma,
veverica
pekarica
tam pekarnico ima.
Z drobne veje
se zasmeje, —
krog pasu predpasnik bel, —
in prodaja
in razdaja,
kar si kdo je zaželel:
lešnike, orehe dobre,
sprejme mamin sin,
a lisici
po butici
vrže pest luščin.

Hrabri petelin

Povedal vam bom zgodbo o junaškem petelinu, pa ne smete misliti, da sem si jo sam izmislil. Če mi ne verjamete, pa vprašajte sosedovega Joza, on je vse videl na lastne oči.

Bil je lep sončen dan in naše kokoši so brezskrbno brskale po travniku pod hlevom. Pa za grmom je že oprezovala lisica, katera kokoška se ji bo najbolj približala. Hop, in že je šavsnila po najbližnji in jo odnesla. Zdaj je nastal vik in krik, da je bilo joj. Ampak, naš petelin je bil junak.

Kakor raketa se je pognal za lisico, ji skočil za hrbet, s kremplji se je oprijel njenega kožuha in jo začel s kljunom sekati po glavi. Lisica je izpustila kuro, se otresla junaka, in — zgrabila njega, petelina! Rešena kokoš je kriče bežala nazaj k družicam, petelin se je pa tudi drl na ves kljun.

Ta hrupni vrišč je zaslišal sosedov Joza, ki je bil na skednju. Zgrabil je najbližnje poleno in ga zalučal za bežečo lisico. Zadel je sicer v naglici ni, a vendar je izpustila petelina in odbežala v grmovje.

Petelinu pa je šla cela reč tako k srcu, da se je skril na skednju in ga cele tri dni ni bilo na izpregled. Šele četrto jutro na vse zgodaj je začel kikirikati na vse grlo na najvišjem kupu sena.

Tisto leto so imele kure mir pred lisico.

S. Olip

Denar ne osreči človeka

Neki reven kmetič je delal metle in jih vozil naprodaj na vsak semenj. Tako je bil vesel, ko se je usedel na voz z metlami, da je zmeraj pel in vriskal.

Neki bogatin ga je vselej videl in si je mislil:

— Ta revni kmetič, ki metlice vozi na prodaj, je tako vesel, jaz pa ne, ko imam vendar vsega dosti in toliko denarja.

Nekoč pa pokliče kmetiča k sebi in ga vpraša:

— No, kako je to, da ste zmeraj tako veseli? — Kadar vas vidim, zmeraj tako lepo prepevate.

— Ja, vidite, gospod, jaz se veselim, da bom imel nekaj denarja, ko bom to svojo robo prodal.

Nato reče bogatin kmetiču:

— Nate, tu imate lonček in notri je denar.

In kmetič je še nadalje vozil metle na prodaj, toda prepeval ni več. Zdaj ga bogatin spet opazuje in si misli: kako je to,

da zdaj noče peti in je tako tih?

Bogatin pokliče kmetiča k sebi in ga vpraša:

— Kako je to, da niste več tako veseli, kot ste bili prej?

— Ja, vidite, gospod, rav-

no zato, ker mi manjka nekaj denarja do vrha v lončku, ki ste mi ga dali. Pa premišljam noč in dan, kako bi si ga pridobil, da bi bil lonček poln.

Bogatin pa reče kmetiču:

— Prinesite lonček k meni, vam bom jaz napolnil lonček.

Kmetič prinese lonček in misli, da mu ga bo bogatin napolnil.

Bogatin pa mu je lonec z denarjem vzel in rekel:

— Imejte vi rajši svoje veselje, kot pa moj denar.

Slovenska pravljica

5

JANKO KERSNIK

Ciklamen

„Fino dekle to,“ reče zopet Meden ter si mane roki, „jaz ne poznam tu blizu nobene take!“

„Vi se boste še zaljubili,“ pravi doktor, „akoravno vedno pridigujete, da vse ženstvo ni počenega groša vredno!“

„Zaljublil? He, he — jaz poznam guvernante; in ta je taka kakor druge!“ smeje se oni.

„Tepec domišljavil!“ mislil si je Hrast; glasno pa je dejal: „Ste se li že danes o tem prepričali?“

„Vse so koketne in gledajo, kjer bi koga ujele!“

„O Elzi tega ne morete trditi, gospod Meden!“ oporeka Hrast skoro nejevoljno.

„Ko bi vas ne poznal tako dobro, dejal bi, da ste se vi že zaljubili v njo, ker jo tako iskreno zagovarjate,“ kriči oni ter se na glas zagrohota.

Hrast bi bil skoro zardel. Nasmehnil se je posiljeno, a ker sta bila dospela na razpotje, od koder je vodila stranska pot na Medenovo posestvo, prihranjen mu je bil odgovor.

Poslovila sta se oba s smehom na ustih.

Doktor je bil storil komaj dobrih sto korakov, ko je postal priča čudnemu, smešnemu prizoru.

Pod majhnim klancem, čez katerega je držala tukaj cesta, vil se je potočec in preko tega je vodil lesen most z velikimi, okornimi držaji. Onkraj mostu je stal, ali bolje, upiral se je suh, koščen konj mučnim poskusom svojega

jahalca, da bi ga spravil čez most. Bodisi da konj sploh ni rad zaupal svojih kosti lesenim mostovom, bodisi da ga je kaj drugega strašilo: dalje ni hotel ne z lepo ne z grdo. Jezdec ga je udrihal po suhih plečih in krčevito stiskal mu pete ob život, pa zaman; konj je jel po rakovo stopati nazaj, in ker je bil ob cesti širok jarek, domislil se je nevarjeni jahač, da je morda možno prekopicniti se s konjem vred vznak vanj. Skočil je torej raz sedlo, prijel konja tesno za brzdno ter udaril ga z bičem po rebrih in tako širil ga peš čez most.

Doktor je bil obstal vrhu klanca in se smejal na glas, spoznavši pogumnega jezdeca in njegovo Rosinanto.

Bil je davkarski adjunkt Megla.

„Dobro, izvrstno!“ klical je Hrast; „mislil sem, da boste to suho kljuse na ramo vzeli ter ga nesli čez most. Pa kleka se je vas usmilila — ha, ha!“

„Ko bi ne bila cesta tako ledena in ko bi bil konj na ostro kovan, spravil bi ga bil pač čez most!“ odreže se Megla resno; „tako pa se je bati, da si kako nogo zlomi, če ga zapodim.“

„Vi se menda bolj za svoje noge bojite nego za konjeve!“ smeje se Hrast.

Medtem je lezel Megla zopet počasi v sedlo.

„Kje ste si pa izposodili to šentano kljuse? Kdo vam ga je zaupal?“

„Izvrsten konj je to!“ odgovori Megla, „ko bi le časi kaj ovsu videl! Kurentov konj je!“

„Kupite mu ga vi za plačilo, da vas tako lepo nosil!“ šali se Hrast. „Kam pa hočete vendar tako pozno?“

„Prej nisem mogel; v pisarni sem moral sedeti! Po plesu pa je treba malo čistega zraka. Tu dol bom jahal proti Drenovemu.“

Rekši, udari konja zopet po vratu ter odjaše v po-

časnem, težkem dirku. Svoje dolge pete je zopet pritiskal krčevito ob konjev trebuh.

Doktor je s mehom zrl za njim, dokler ni izginil za bližnjim ovinkom, ter potem obrnil se proti trgu.

Hipoma ustavi svoj korak.

„Proti Drenovemu! Tako je dejal; kaj, vraga, ko bi bil to tretji — nas norcev?“ zamrmral je sam pri sebi ter s porogljivim smehom stopil zopet naglo dalje.

Tako poetičen ni bil več nego prej na poti iz trga.

ČETRTO POGLAVJE

Tisti teden je teklo doktorjevo življenje zopet po starem tiru. Mnoga opravila mu niso dopuščala, segati v misli ven izza štirih sten temne pisarne, in morda je bil trden sklep njegov, ostajati s fantazijo doma. Tudi sprehajati se ni hodil veliko in, kadar je krenil iz trga, obrnil se ni proti Drenovemu. Nekaj dni se je jezil vselej, kadar se je spomnil, kako mladostno je šel onega dne tja ven k Boletovim, a v četrtek se je že smejal sam sebi, v petek pa mu vsa stvar ni prišla več na misli.

V soboto dopoldne ga pa nenadoma obišče Bole.

„Doktor, ti jezični doktor,“ kliče že med vrati, „pusli akte in pravde in meč pravice vtakni za omaro. Puško vzemi, puško svojo risano — „Allons, enfants de la patrie!“

„Kaj pa je za božjo voljo?“ smeje se Hrast, „ali je Turek pod tvojim gradom, ka-li?“

„Nič boljšega, prijatelj! Volka imamo v drenovskem gozdu, velikanskega volka, in jutri udarimo nanj!“

„Jutri? Kje bo volk že jutri!“

„Ne daleč! Navdila se je naše okolice. Ves teden prihajajo kmetje k meni pravit, da ga slede; včeraj je vzel gori nad Leskovim brdom tri ovce iz Brnotovega hleva in

Po evropskih nacionalnih parkih

Eden najpomembnejših uspehov varuhov narave je ohranitev močvirskega predela Coto Donana v delti Guadalquivira v Španiji, kjer je najti skoraj polovico vseh evropskih vrst ptic, med njimi sive gosi in rjave race, pa tudi kraljeve orle in druge redke predstavnike pernatih živali. Leta 1961 bi morali močvirje izsušiti in po parcelah razprodati. V upanju, da bodo lahko kupili celotno področje, so španski prijatelji narave zaprosili javnost za finančno pomoč. Odziv na prošnjo je bil presenetljiv. Od zasebnikov in raznih društev iz Nizozemske, Anglije, Francije in Skandinavije so začeli prihajati visoki prostovoljni prispevki. Za koordinacijo zaščitnih ukrepov so ustanovili "World Wildlife Fund", katerega predsedstvo je prevzel nizozemski princ Bernhard. Španska vlada je prispevala 12 milijonov pezeta in konec leta 1963 je bil cilj končno dosežen: iz 6.287 hektarov močvirskega zemljišča je nastal nacionalni park.

Podobno je "World Wildlife Fund" v zadnjem času omogočil ureditev mrtvega zaliva v zamočvirjenem pasu okrog Neusiedlerskega jezera v Avstriji, kjer je najzahodnejša evropska kolonija belih čapelj. Da Sardiniji ornitologi prav v zadnjem času proučujejo, katere redke ptice gnezdi na otoški obali, da bi ugotovili vsaj njihov obstoj, preden bi jih z novimi gradnjami pregnali.

Delo se tako nadaljuje. Seveda pa ne gre brez težav. Ena največjih je, kako vključiti človeka, posebej enega kalila miru, v razmeroma tesno omejen prostor, v katerem je mir za zaščito narave neobhodno potreben. Ustvarjalci nacionalnih parkov so našli nekaj posrečenih rešitev. V masivu Vanoise na primer je arhitekt in urbanist Denys Pradelle uredil nacionalni park v dveh koncentričnih krogih. V središču notranjega kroga je vrsta ločenih revirjev, v katerih je vsaka človeška aktivnost, z izjemo znanstvenih proučevanj, prepovedana. Okrog izoliranega področja se razprostira prvi park, ki je odprt za obiskovalce, seveda z omejitvijo: vse živali in rastline so zanje tabu. V obrobem pasu, ki obdaja ves park, lahko turisti najdejo vse, kar potrebujejo za svoje udobje — hotele, campinge, restavracije, trgovine in podobno.

Še zanimivejši so nacionalni parki, ki so urejeni tako, da segajo čez državne meje. Poljska ima tri take rezervate: enega na vzhodu ob sovjetski in dva na jugu ob češkoslovaški meji. Nacionalni park Bialowicza, skozi katerega poteka poljsko-sovjetska meja, obsega 130.000 hektarov deviškega gozda, ki niso le domovina številnih redkih živali, ampak tudi zadnji preostanek pragozda, ki je nekdanj pokrival prostrane dele Evrope.

Kar zadeva ohranitev živalskih vrst, ki so bile zapise iztrebljenju, se Poljaki lahko pohvalijo z največjim uspehom v Evropi. V prvi svetovni vojni so lačni vojaki treh vojska popolnoma iztrebili veliko čredo zobrov, ki je prebivala v bialowicških gozdovih, in leta 1921 je le še v ujetništvu živelo nekaj primerkov teh veličastnih živali. Poljakom je z veliko skrbjo uspelo, da so iz dveh krav in enega bika v štiridesetih letih vzredili novo čredo.

Ob južni meji, kjer dva poljska nacionalna parka mejita na dva češkoslovaška, se redno

sestajajo skupne komisije, ki pretresajo znanstvena, upravno-tehnološka in turistična vprašanja. Eden najpomembnejših rezultatov skupnih sestankov je sporazum, po katerem je za obiskovalce iz obeh držav meja znotraj obeh parkov praktično popolnoma odprta.

Tudi v zahodni Evropi je razvoj nacionalnih parkov ubral isto pot. Francoski rezervat Vanoise meji na italijanski nacionalni park Gran Paradiso, s katerim tvori razsežen, divje razčlenjen gorski predel, kjer kraljuje kozorog. Ni še dolgo tega, kar so divji lovci to ponosno žival skorajda iztrebili. Danes šteje stalež v obeh rezervatih več kot tri tisoč glav. Novi francoski nacionalni park v zahodnih Pirenejih leži točno nasproti štirideset let starega španskega rezervata Ordesa in je skupaj z njim idealno zatočišče za rjavega medveda, gamsa, divjo svinjo, risa in planinskega orla, to je za živali, ki so ta košček Evrope že od nekdanj naseljevale. Dalje proti severu leži nemški rezervat Südeifel, ki so ga razširili v nemško-luksemburški nacionalni park. Drugi medna-

ž planinske divjadi, vendar pa je bila uprava rezervata nesposobna in ni znala preprečiti tihotapljenja stotin kozorogov v Švico. Leta 1945 je vodstvo rezervata prevzel biolog prof. Renzo Videsott. Njegov prvi ukrep je bil, da je upravo premestil iz Rima v sam park, drugi pa ta, da je znane domače divje lovce postavil za čuvaje; prepričan je bil nameč, da ni nikomur več do ohranitve staleža planinske divjadi kot prav njim. Imel je prav: število prekrškov proti zaščitnim ukrepom se je hitro zmanjšalo. Koliko Gran Paradiso danes pomeni za Severno Italijo in celo za prebivalce Rima ali Neaplja, je moč le slutiti.

Tudi Francozi so za obiskovalce svojih parkov lepo poskrbeli. Izkušene alpiniste so vzgajali v vodiče in čuvaje, ki, razdeljeni v majhne skupine, ne skrbijo samo za poti, živali in rastline, ampak tudi za obiskovalce, v katerih zbuja občutek, da so dobrodošli, in jim razkazujejo lepote parka. Število campingov in gorskih koč narašča, sicer počasi (ker je gradbeni material treba dovažati s helikopteri

V večini primerov je človek vse do našega stoletja delal proti naravi — preusmerjal je tokove rek, izsuševal močvirja in pobijal divje živali. Končno pa so zoologi in botaniki začeli z vrsto akcij za rešitev še preostalih količkov nedotaknjene narave. Njihova zasluga je, da je nekaj najplemenitejših stvaritev narave ušlo iztrebljenju. V raznih deželah so nastali nacionalni parki — to so večje ali manjše površine, ki so ostale takšne, kakršne je ustvarila narava; na teh površinah človek nič ni spreminjal, tako da je tod najti naravo res nedotaknjeno: rastline in živali, ki so drugod že povsem izumrle in izginile, so se tod ohranile. Tako so nacionalni parki po eni strani pravi živi muzeji, po drugi strani pa tudi zanimivi in privlačni kraji oddiha, kamor čedalje raje zahaja današnji človek, če mu uspe, da vsaj za kratke trenutke uide nemiru, hrupu in vsem drugim nadlogam sodobnega sveta in življenja.

rodni rezervati so sedaj šele na papirju, prav tako tudi nemški nacionalni park v bavarskem gozdu, ki ga je predlagal profesor Grzimek.

Po vseh nacionalnih parkih Evrope je najti lepo speljane sprehajalne poti in tudi dobro skrita opazovališča, na katerih se obiskovalci tako dobro zlijejo s pokrajino, da živali sploh ne motijo. V Španiji in alpskih deželah so turistom v nacionalnih parkih na voljo gorske kočice, sicer pa segajo možnosti za prenočevanje od prvorazrednih hotelov do vaških penzionov. Skoraj vsi veliki parki so poskrbeli tudi za prijatelje taborjenja in prehodne goste, ponekod na zelo zanimiv način: v Keennemerduenu ob obali Severnega morja so na primer Nizozemci nemške bunkerje iz druge svetovne vojne spremenili v privlačna poletna bivališča; grde betonske stene so opazili z lesom in strelne line zakrili s pisanimi zavesami; pred vrati bunkerjev pa se začena narava — veličastna in nepokvarjena.

Italijanski park Gran Paradiso je bil ustanovljen leta 1922. Njegova poglobljena naloga naj bi bila ohranitev močno razredčenega stale-

in ker je gradnja zaradi nevarnosti snežnih plazov mogoča le poleti), a vendarle.

Drugačen, zanimiv način za zaščito narave in skrbi za obiskovalce hkrati je našel dr. Robert Schloeth, direktor švicarskega nacionalnega parka, v katerem je okroglo 130.000 obiskovalcem, kolikor jih park obišče vsako leto, na voljo osemdeset kilometrov sprehajalnih poti. Vse, kar je v tem parku namenjeno obiskovalcem, je urejeno po načelu ravedrila, združena z izobraževanjem, ki ga je dr. Schloeth postavil za geslo svojega parka. Ob vsakem izmed štirinajstih vhodov stoji tabla z velikim zemljevidom, na katerem so jasno označene vse poti, in z določili, ki veljajo v parku in ki so zabeležena v lahko razumljivi govorici slik. Slike pa ne prikazujejo le tega, kar je v parku prepovedano, ampak opozarjajo tudi na nevarnosti, ki pretijo živalskemu in rastlinskemu svetu v parku, če se obiskovalci določil ne drže. "Kdor hoče deseči, da ljudje upoštevajo prepoved," pravi dr. Schloeth, "jo mora dobro utemeljiti." Čuvaji v švicarskem nacionalnem parku, ki so dobro

podkovani v biologiji in botaniki, porabijo približno polovico svojega delovnega časa za to, da odgovarjajo na vprašanja obiskovalcev.

Med rezervati, ki obsegajo močvirna in vodna področja, je Camargue v delti Rhone, zahodno od Marseilla, najstarejši. Tu žive nenavadne vodne ptice, divji biki in konji. Spomladi tisoči flamingov obarvajo pokrajino z belo in rožnato barvo in povsod po slavnih lagunah gnezdi gosi, morske lastovke, krivokljuni, srebrni galebi in deževniki. Camargue je rezervat že od leta 1928. Največ zaslug za njegovo ustanovitev ima švicarski biolog Luc Hoffmann, ki je kmalu po drugi svetovni vojni ugotovil, kolikšne so možnosti za znanstveno raziskovanje te nedotaknjene pokrajine, in si je sredi nje na svoje stroške postavil laboratorij. Francoska vlada je kasneje nedaleč od njega uredila znanstveno raziskovalno središče.

Eden najmanjših nacionalnih parkov Evrope je leta 1963 ustanovljen rezervat na 650 hektarov velikem otočju Port-Cros pred francosko riviero. Zakoncema Henry, ki že dolgo živi na Port-Crosu, je po dolgoletnih prizadevanjih uspelo doseči, da je francoska vlada na otoku prepovedala obdelovati zemljišča in izkoriščati kamnolome ter zaščitila njegovo značilno sredozemsko favno in floro.

Medtem ko vedno več turistov ugotavlja, kako prijetno in koristno je obiskovanje nacionalnih parkov, pa so torej — kakor smo videli na nekaterih primerih — znanstveniki in čuvaji prišli do spoznanja, da je s premišljenimi ukrepi v resnici mogoče uskladiti potrebe obiskovalcev in živali, ki so v rezervatih našle pribežališče. Tako se nacionalni parki čedalje uspešneje razvijajo v ustanove, ki služijo najrazličnejšim namenom.

Tudi Jugoslavija ima

Številna zaščitna področja

Nacionalnih parkov, zaščitnih ozemelj in rezervatov je tudi v Jugoslaviji razmeroma precej. Da omenimo le najpomembnejše in najbolj znane.

- V Sloveniji:
 - Dolina Triglavskih jezer (2300 ha)
 - Logarska dolina z Okrešljem in Robanovim kotom (3580 ha)
 - Martuljkova skupina (2146 ha)
 - Velika planina
 - Rakova dolina
- V Srbiji:
 - Fruška gora (22.800 ha)
 - Resava (10.500 ha)
- V Hrvaški:
 - Mljet (3100 ha)
 - Paklenica (2797 ha)
 - Plitvička jezera (19.172 ha)
- V Makedoniji:
 - Mavrovo (65.585 ha)
 - Galičica (23.760 ha)
- V Črni gori:
 - Biogradska gora in jezero (2500 ha)
 - Durmitor (32.000 ha)
 - Lovčen (2000 ha)
- V Bosni in Hercegovini:
 - Peručica (1400 ha)
 - Trebevič (1000 ha)

danes je že hodil okrog naše pristave. Jaz sam sem videl sled v snegu."

"Torej jutri," deje Hrast, "ali imaš dovolj gonjačev?"
 "Na izbor! Govoril sem z okrajnim glavarjem in ta razpošlje danes oklic po bližnjih vaseh. Ta gonja se napravi uradno. Zvečer seveda boste pri meni malo počili — če volka dobimo ali ne. Ti prideš gotovo?"

"Sigurno!" odgovori oni naglo, pa takoj mu je bilo skoro žal; izgovoril bi se bil rad, toda domislil se, da je lov na volka glavna stvar in ne večerja pri Boletu; te se še lahko ogne.

Medtem je bil Bole že odšel. A še enkrat se vrne.
 "Skoro bi bil pozabil. Ta volk mi tiči vedno v glavi. Pomisli, naša guvernanta se hoče v istini slovenskega jezika učiti — jaz pa nimam — sram naj me bo — nobene slovnice v hiši. Imaš li kaj pripravnega?"

Advokat se je nasmehnil.
 "Menda imam nekaj takega. Ali takoj potrebuješ?"

"Kaj še! Saj to je le ženska afektacija. Kadar ji bom prinesel knjigo, vselej bo prezgodaj. Pa še kaj, da ne bom več vezal vozlov v ruto — poišči, poišči tisto knjigo ter prinesi jo jutri s seboj!"

"Bom, če jo najdem!"

Vtem se je Bole poslovil.

Hrast je sedel zopet k svoji mizi ter pisal dalje; pa ne več nego dve vrsti, kajti kar sredi stavka se mu je ustavilo pero. Vrgel ga je na mizo, ter stopil pred svojo majhno, lepo urejeno knjižnico in jel po spodnjih predalih prebirati in premetavati knjige in zvezke. Dolgo je iskal; naposled izvleče vendar zaprašeno knjigo tam iz zadnjega kota: to je bila iskana slovenska slovnica. Obriše jo lepo in položi na svojo mizo.

Kajti doktor je večkrat ponehal v svojem delu, vzal knjižico v roke, naslonil se v stol nazaj ter mehnično prebiral liste. Gledal je, da li nima slovnica kaj nerodnih obstranskih opazk in proizvodov gimnazialčeve fantazije; kajti knjiga je bila še iz one dobe.

Adjunkt Megla ga je zmotil v tem opravilu. Tudi on je bil vabljen na volčji lov, toda puške ni imel. Doktor jih je imel več in eno si je izprosil zdaj Megla.

Vtem pa je zazvonilo poldne.

*

Drugega jutra okoli devetih je bilo zbranih mnogo lovcev in še več gonjačev, kmetov iz okolice, nad Leskovim brdom, to je dobro uro hoda iz Borja, v gorah, ki se raztezajo na levo od Boletove graščine. Vsi so ravnali jako tiho, in ko so odhajali polagoma na vse strani na odkazana jim mesta, molčali so vestno. Glavni reditelj in vodja te vojske je bil Bole in poznali so ga vsi ko strogega poveljnika. Zastavljali so zaporedoma več dolin in jarkov, nahajali tudi v snegu dovolj sledu o volku, a volka samega ni bilo na dan. Kosmatinec je sigurno čutil nevarnost ter jo o pravem času popihal čez gore.

Nekateri lovci so bili izpočetka silo plahi ter so ostajali rajši bolj v nižavi; med temi sta se odlikovala zlasti Meden in Megla. Doktor je bil bolj pogumen in ognjen, akoravno je jako previdno izbral si svoja stališča.

Pa ko se je popoldne vedno bolj kazalo, da je vsa gonja zaman in da volka gotovo ni več blizu tod, postajali so oni plašni lovci tudi bolj pogumni in neutrudljivi. Meden je vpil, da treba še v ta in oni kotel. Megla mu je pa pritrjeval; in taka prememba se je godila z mnogimi.

Pa sonce, katero je svetilo lovcem ves dan, stalo je že na obzorju in pot do Boletovega gradiča, kamor so bili

namenjeni vsi gospodje, ni bila kratka. Obrnili so se torej proti domu.

Korakali so čez majhen greben, ki je bil na obeh straneh gosto poraščem z nizkim grmovjem. Adjunkt Megla je bil z nekaterimi drugimi mladimi gospodi že daleč spredaj, ostala družba je šla počasi za njim. Večina gonjačev pa je lezla globoko pod grebenom po ozkem jarku proti dolini. Hipoma zaženo gonjači silen krik, da so lovcem obenem noge zastale.

"To je volk!" vzkliknil je tajnik Koren, ki je stal pred Meglo. Le-ta je silno obledel. A v enem trenutku so imeli vsi že puške napete, razprostrši se po robu. Megla je tekel nazaj kakih dvajset korakov ter obstal za široko skalo; gor malo nad njim se je prikazal Bole ter migal, naj miruje in pazi. Krik iz doline je še vedno dvojno odmeval od nasprotnih bregov in razločevati ni bilo možno, kaj vpijejo in kličejo kmetje zdolaj. Lovci so bili tudi preveč razburjeni. Megli in morda drugim tudi je bilo srce kakor kladivo gori v vratu in brez sape je poslušal, da li se ne bliža kaj po grmovju. In res! Gosto, s mnogem obloženo robidovje je rastle pod njim in iz tega so molele pol sejnja visoke mlade smreke. In v tej gošči zaropota hipoma nekaj, kakor bi velika žival rila sem skozi. Dva, tri, štirje skoki — in v tem trenutku plane nekaj rjavega tik pred Meglo iz goščave, sneg se zapraši raz smrečje in ubogi adjunkt odskoči v groznom strahu in z glasnim vzklikom nazaj v nasprotno robidovje ter se prekopicne vznak v sneg in trnje.

A tu počí tudi že Boletova puška in ta strel Meglo še bolj prestraši; ko je bil zlezal iz trnja, kar raz sebe divja po robu, pustivši klubok in puško v snegu. Smeh in vpitje Boletovo in drugih ga naposled vendar ustavi.

"Kaj pa je bilo?" vpraša Koren, ki je bil tudi malo brez sape prihitel mu naproti.

(Nadaljevanje sledi)

